

CAPUT IV.

De auctoritate Episcoporum in Clericos Diocesanos.

Huc referendus est titulus 1. & 2. lib. 2.

Quid aliud est, Episcopos clericorum universorum in diocesi consistentium Principes dici, quam, sicut clerici iidem obedientiam & reverentiam suo Episcopo debent, ita Episcopos in eos potestatem ordinariam explicare? Et quidem in negotiis Ecclesiasticis ingenta est Episcopalis huiusmodi iurisdictio, cap. 2. 4. & 8. de iudiciis, cap. 10. de constitution., ad Episcopos enim & pertinet, & semper pertinuit, clericos monere primum, deinde, si monita non sufficiant, terrere censuris, ac tandem pugnaces poena depositionis, aliquando etiam anathematis, plectere, si forte in officio aut ordinis, aut beneficii causa mandato delinquant, cap. 10. de iudiciis, eo tamen in puniendo servato modo, quem Sancti Patres praestituerunt, can. 1. 2. 3. 4. 6. 8. & passim dist. 45. Id adeo verum est, ut, etiam si forte in aliqua diocesi ad quosdam Praelatos inferiores, aut ad Capitulum Cathedralis Ecclesiae, corrigendi facultas singulari jure pertineat, eisdem quidem integra manere, & sine fraude, iurisdictio debeat, cap. 13. de foro compet., ipsis tamen negligentibus Episcopus & corrigere possit & punire, cap. 13. de offic. iudic. ordinar.

Sunt tamen causae quaedam singulares, in quibus ordinaria Episcopi iurisdictio cessat, quod potissimum evenit, vel cum clericus exemptionis legitimo privilegio gaudeat, vel cum alter Praelatus adversus Episcopum speciali titulo eam iurisdictio ad se traxerit. Equidem si quisquam clericus specialis exemptionis privilegium à Sede Apostolica obtinuerit, saltem post Concilium Lugdunensem, & Tridentinum, cujus jure utimur, obtinuit, ut Episcopus tanquam

in hac specie Apostolicus Delegatus in eum animadvertere possit, si adversus disciplinam Ecclesiasticam delinquat, etiam extra casum visitationis, cap. 1. de privileg. in 6., Concilio Tridentino sess. 6. cap. 3., sess. 14. cap. 4. 5. 6., & sess. 24. cap. 11. de Reform., sed haec tunc demum vera sunt, cum clericus ab Episcopo exemptus alteri Praelato subiectus minimè fuerit. Id ut clariùs explicetur, observandum est, triplicem esse exemptorum speciem, alii enim singulari Apostolico privilegio exempti dicuntur, quod honoraria quaedam officia in Romana Curia obtinuerint, veluti Protonotariorum, Acolytorum, Comitum Palatinorum, & similia. Isti sanè ex Concilii Tridentini constitutionibus modò laudatis in criminali causa Episcopo tanquam delegato Sedis Apostolicae subijciuntur. Alii exempti sunt abs iurisditione Ordinarii, quod Regum Cappellis addicti sint, eisque deserviant. Quoad istos Concilium Tridentinum in dicto cap. 11. sess. 24. servandum voluit Innocentii III. rescriptum, quod extat in cap. 16. de privilegiis, quo fit, ut tantum Episcopo subijciantur ratione Parochialium Ecclesiarum, aut beneficiorum, quas, vel quae ab Episcopis ipsis obtinuerint, non in aliis causis. Alii exempti sunt ab Episcopali iurisditione, quod monasteriis, aliisque locis exemptis addicti sint; qualia esse possunt hospitalia, militiae, collegia. Hi autem Episcopo minimè subijciuntur, quoties actu serviant, & intra monasteriorum, militiarum, & hospitalium septa, ac domos resideant, & sub obedientia vivant, dicto cap. 11. sessionis Tridentinae 24.

Perspicua haec sunt, si sermo sit de Ecclesiasticis causis. Intricatum verò quæs-

tionem adgrederemur, quoties de non Ecclesiasticis causis agendum esset, quod sanè potius ex variis provinciarum concordatis, vel receptis usibus deffiniri consuevit, unde non prudentior regula constituatur jureconsulto consilium clientibus allaturo, quam servandam esse illam in unaquaque diocesi disciplinam, quae moribus confirmata deprehendatur. Sanè veteres canones usque ad Gratiani collectionem editi non omnes in primis eadem pollent auctoritate, quod Germanis multi intermixti apocryphi sint; deinde non invicem universi undecumque consonant; denique variis obnoxii interpretationibus fiunt. Imperatoriae leges, non dixerim Aethnicorum, sed religiosorum Principum, qui multa Ecclesiarum, & clericorum gratia definiverunt, modò contractam, modò latius extensam Episcoporum in clericos iurisditionem designant; eademque Constantinianis temporibus edita reformatæ fuerunt Theodosianis, aut Justinianeis, aut Carolinis, in qua reformatione non statim ob divisiones, quibus subjacuit Imperium, recipi ubicumque potuerunt. Gratianus in suo Decreto, ubi ad eam disputationem devenit in causa 11. quæst. 1., ita scripsit, ut multa sine discrimine aut temporum, aut causarum, aut monumentorum congereret quidem, sed vix deffiniret; nam post canonem 30. concludebat ex iis, quos antea recensuerat, canonibus, clericum in civili causa ante civilem iudicem conveniendum esse, propterea quod sicut Ecclesiasticarum legum Ecclesiasticus iudex est administrator, ita civilium nonnisi civilis debeat esse executor; & sicut ille solus habet jus interpretandi canones, qui habet potestatem condendi eos, ita ille solus civilium legum debeat esse interpretes, qui eis jus, & auctoritatem impertit; in criminali verò causa nonnisi ante Episcopum esse clericum examinandum, nisi forte Episcopus consentiat, clericum ad publicos Magistratus trahi, veluti quando incorrigibilis est,

& detracto officio tradendus est Curiae saeculari; deinde nescio an mutata sententia, an alia edita opinione, quam probabilem iudicaret, aut quam suos, sicut praecedentem, habere patronos intelligeret, non destitutam gravibus monumentis, conclusit, post canonem 47., clericum ad publica iudicia nec in civili, nec in criminali causa producendum esse, nisi forte civilem causam decidere Episcopus noluerit, vel in criminali sui honoris cingulo eum nudaverit, id est à clericali officio deposuerit, seu à foro suo abjecerit; quodque mirum est, in subsequentibus canonibus 48. 49. & 50. nihil singulare adjecit de foro Ecclesiastico, vel saeculari, contentus tradere generaliter, & clericos, & laicos in foro suo esse audiendos. Si pandantur aut Gregorii IX., aut sequentium Pontificum Decretales, latè explicatam iurisditionem Episcopalem agnoscemus. Si enim causae utut per se non spirituales, sive Ecclesiasticae, dummodò cum re spirituali quandam connexionem haberent, subijci Episcopali iudicio visae sunt; ut liquet in jurepatronatus, cap. 3. de iudiciis, quamquam Florentini illud non admiserint, ubi non de ipso jure, sed de jurepatronatus possessione quaestio fieret, cap. ult. eod. tit.; uti contingit in controversiis conjugiorum, quod conjugii contractus inter Christi fideles Sacramento perficitur, & quidem non solum, ubi agendum de matrimonii vinculo esset, can. 10. caus. 35. quæst. 6., cap. 3. de divortiiis, sed etiam, ubi de vinculo sponsalium tractaretur, cap. 10. & passim de sponsal., aliquando etiam ubi dotium, successionum, donationum propter nuptias, ac legitimæ nativitatis controversia fieret, quasi haec omnia matrimonii consecraria forent, cap. 1. & passim qui filii sint legit., cap. 3. & 7. de donation. int. vir. & uxor.; uti contingit in causis miserabilium personarum, cap. 15. de foro compet., ubi praesertim conquererentur istae de laicis Magistratibus, cap. 10. & 11. eod. tit.;

uti contingit in causis universorum pac-
torum, quibus iurisdictioni religio acces-
sisset, cap. 13. de iudic., cap. 3. de fo-
ro compet. in 6.; unde ferè universæ
causæ contractuum, quibus ut plurimum
iurisdictionem accedebat, ad tribunal ec-
clesiasticum trahi solebant; simili ratio-
ne id receperunt in causis clericorum
utut minimè Ecclesiasticis, sive crimi-
nales essent, sive civiles, quòd perso-
nam ipsam clerici Episcopali iudicio sub-
jectam causæ ipsæ sequerentur, adeo ut
rigorem juris aliquando dixerint disci-
plinam illam, quæ clericis laicum coram
Magistratu publico conveniret, cui in
plerisque partibus recepta consuetudo
derogaverat, cap. 5. de foro competente;
adeo insuper, ut traditum fuerit, cle-
ricum ne eo quidem casu ad Magistrat-
us publicos posse confugere, quo ius-
tam haberet denegatæ in foro suo ius-
titia querelam, cap. 17. de iudiciis, li-
cèt eam exceptionem Gratianus olim pro-
bavisset post canonem 47. dicta caus. 11.
quæst. 1.; adeo denique, ut traditum
fuerit, non posse clericos illi privilegio
fori pro se introducto renunciare, etiam
si renunciatio sit iurejurando firmata,
cap. 12. de foro compet., quamquam
aliter placuerit olim Justiniano Impera-
tori in leg. penult. cod. de pactis, &
leg. 51. cod. de Episcopis, & Clericis.

Historici potius, quam Interpretis in
hac re officium gessi, ut unusquisque
statim exinde intelligeret, laudata Gre-
gorii IX. capitula non ubique obtinuisse,
proptereaque eadem non ubique tutò in
foro posse laudari: pauca tantum in ali-
quibus provinciis obtinuerunt, in ali-
quibus plura, in aliquibus ferè univer-
sa, imò & ea, quæ quandoquè alicubi
diu observata fuerunt, in parte ab usu
recesserunt, aut in aliam immutata for-
mam deprehenduntur. Ut plurimum ob-
tinuit, ut in criminali causa clericus co-
ram Episcopo conveniatur sententiam
pronunciatur, & quo casu atrocissi-
mum crimen sit, Episcopus ad deposi-
tionem procedat, ita ut post istam reus

omni privilegio privatus sæculari Curia
tradatur juxta leges puniendus; in civi-
li autem causa distinguatur inter reales,
& personales actiones in iudicio eden-
das. Ubi de reali actione agitur, ea præ-
sertim, quæ ad possessionem aut reti-
nendam, aut recuperandam tendit, ple-
rumquè obtinuit, ut etiam si clericus rei,
seu possessionis causa conveniatur, ni-
hilominus laico Magistratui subiaceat.
Si verò personalis actio sit, actor forum
rei sequatur, nimirum conveniatur cle-
ricus apud Episcopum, & laicus à cle-
rico apud laicum Magistratum, quo casu,
ne iudicia distrahantur, & reconventio-
nibus locus ex tribunalium disciplina con-
ceditur. Quoad nostrates provincias at-
tinet, observamus recentia utriusque po-
testatis concordata.

Non debeo tamen quædam omitte-
re, quæ de foro Episcopali in Concilio
Tridentino constituta fuerunt, non qui-
dem in concursu fori Episcopalis, &
fori publici Magistratus, sed in con-
cursu fori Episcopalis, & alterius cujus-
cumque Ecclesiasticæ personæ, quæ sin-
gulari jure facultatem iudicandi obtine-
rit. Primum est, quod habetur in cap. 20.
sess. 24. de Ref., ubi statuitur, ut cau-
sæ omnes ad forum Ecclesiasticum quo-
modolibet pertinentes, etiam si benefi-
ciales sint, in prima instantia coram Or-
dinariis locorum dumtaxat cognoscantur,
exceptis quibusdam causis ex sanctioni-
bus canonum ad Romanam Curiam re-
ferendis, aut in quibus ex urgenti &
rationabili causa iudicaverit Summus
Pontifex iudicium ad se advocare, aut
alicui committere; item ut causæ ma-
trimoniales, non Decani, aut Archidia-
coni, aut aliorum inferiorum iudicio,
sed Episcoporum tantum examini & ju-
risdictioni relinquuntur. Quod decretum
Interpres ita intelligunt, non quidem
ut has causas alicui inferiori deman-
dare Episcopus nequeat, argumento capi-
tuli 1. de frigid., & malefic., & capi-
tuli ult. de cognat. spirituali; sed ut Præ-
lati illi inferiores alias iurisdictionem præ-

pœnè dixerim ordinariam nacti, non
consentiente Episcopo, à tractandis ejus
generis causis abstineant. Alterum est,
quod legitur in cap. 5. sess. 14. de Re-
form., ubi definitum deprehendimus, ut
si fortè à Sede Apostolica quorundam
clericorum gratia dati sint Iudices re-
rum ac iurium Conservatores, nihilomi-
nus in causis criminalibus, aut mixtis
iidem clerici convenire coram Epis-
copo possint; in causis autem civilibus
conveniatur quidem ipsi coram Con-
servatoribus suis; sed ubi actores ipsi sint,
alios coram Episcopo, non coram Con-
servatore conveniant; præterea ut ob-
tentæ conservatoriæ litteræ non ultra quin-
quennium obtinentibus possint; item ut
dati Conservatores nullum tribunal erec-
tum habere prosint. Insuper innovave-
runt Tridentini Patres decretum aliud,
quod habetur in sess. 7. cap. 14. de Re-
form., ubi cautum est, ut clerici qui-
cumque, etiam exempti, etiam illi, qui
singulares Conservatores à Sede Aposto-
lica obtinuerint, liberè coram Episco-
po conveniri possint in causis civilibus,
si istæ sint causæ mercedum, vel mise-
rabilium personarum. Denique adjece-
runt Tridentini Antistites, à disciplina
dicti capituli 5. sess. 14. de Ref. se exci-
pere universitates generales, & collegia
doctorum, seu scholarium, & regula-
ria loca, necnon hospitalia actu hospita-
litate servantia, ac universitatum, col-
legiorum, locorum, & hospitalium hu-
jusmodi personas, quas exemptas omni-
nò esse voluerunt.

Post hæc nemo sciscitetur, quid di-
cendum sit de clericis in iudicium acce-
dentibus non tanquam actoribus, aut tan-
quam reis, sed tanquam testibus, præser-
tim in iis casibus, in quibus qui testificari
possint, abs iudice compelluntur, toto ti-
tulo de testibus cogendis. Postquam enim
recessum est in tribunalibus Ecclesiasticis
à disciplina Isidori Mercatoris, qui in cau-
sis laicorum clericos, in causis clericorum
laicos testes admitti noluit, can. 51.
caus. 2. quæst. 7., can. 9. caus. 11.

quæst. 1., & in causis laicorum civilibus
admissi fuere clerici ad testificandum; si-
mili ratione non ubique eadem recepta
fuit disciplina, sive de testibus conve-
niendis agatur, sive de iurejurando à tes-
tibus exigendo; jamdiu enim traditum
est, testes omnes etiam religiosos, quod
testificantur, iurejurando confirmare
oportere, cap. 51. de testibus. In iure
pauca sunt monumenta, ex quibus defini-
niri hujus generis quæstiones possint.
Apud Theodosium Magnum definitum
fuerat, ne Episcopus ad dicendum tes-
timonium flagitaretur, leg. 7. cod. de
Episc. & Cler. De Presbyteris autem
sanxit, ut ipsi quidem admitterentur,
sed citra injuriam quæstionis; in infe-
rioribus clericis eadem, quæ in cæteris
testibus, disciplina servata, leg. 8. cod.
eod. tit. Clarius rem explicavit Justinia-
nus in Nov. 123. cap. 7. & 20., un-
de sumpta authentica *Sed iudex*, & au-
thentica *Presbyteri* cod. eod. tit., statuens,
nulli iudicum licere Episcopos cogere ad
iudicium venire pro exhibendo testimo-
nio, sed iudicem mittere ad eos quos-
dam ex personis ministrantium sibi, ut
propositis sanctis Evangelis, secundum
quod decet Sacerdotes, dicant, quæ no-
verint; deinde subjiciens, Presbyteros,
aut Diaconos falsum testimonium in pe-
cuniaria causa ferentes à sacris officiis
triennio separari, & monasteriis tradi;
in criminali autem causa à clero dejecti,
& dejectos pœnis legitimis subjici; de-
nique reliquos clericos Diaconis inferio-
res falsum testimonium in qualibet cau-
sa seu civili, seu criminali ferentes sta-
tim ab Ecclesiastico officio repellendos
esse, atque repulsos pœnis corporalibus
esse affligendos. Notandum est, quod
dicitur in dicto cap. 7., nimirum Epis-
copos iurejurando testatos fuisse *proposi-
tis Evangelis*, non quidem tactis, quod
ab aliis jurantibus fieri solebat, leg. 14.
§. 1. cod. de iudiciis. Hæc omnia re-
feruntur apud Gratianum post cano-
nem 9. caus. 11. quæst. 1. Sæculo Ec-
clesiæ undecimo disputari cœpit inter
Scho-

Schoiasticos de jurejurando, an scilicet homini christiano jurare liceret, ob illa verba Christi Domini apud Matthæum cap. 5. *Sit sermo vester, est, est, non, non; quod autem amplius est, à malo est, & similia* verba Jacobi Apostoli in cap. 5. epistolæ. Videsis Gratianum in quæstione 1. causæ 22. Præ cæteris verò videbantur clerici esse debere alieni abs jurejurando, utpotè quorum simplicior deberet esse sermo, ac fides. Hinc Honorius Papa, sive II. sit, sive III., in cap. 1. de juramento calumniæ cum respexisset ad Marciani constitutionem (perperam in dicto cap. 1. pro nomine Marciani legitur nomen Marci), quæ habetur in leg. 25. cod. de Episc. & Cler., ubi legitur, clericos prohiberi, ne jurent, ita eam interpretatus est, ne scilicet Episcopus inconsulto Romano Pontifice, vel quisque clericus inconsulto Prælato suo jurare audeant. Deinde Gregorius IX. in cap. ult. eod. tit. cavet, ut, quoties ab Episcopo jurandum esset, jusjurandum non tactis; sed propositis Evangelicis fieret, quod consonat laudatæ Justinianæ Novellæ cap. 7. Qui hæc omnia cum receptis tribunalium usibus, & quidem valdè difformibus comparare voluerit, vix tradere generalem regulam poterit ubique custodiendam; quamobrem & in hac re provinciarum usus unusquisque data occasione sequetur.

Cæterum universa, quæ obtinent, fori Episcopalis privilegia sicut statim adquiruntur, ac quis verè clericus dici potest, id est, quidquid olim vigeret, cum prima tonsura initiatur, cap. 11. de æt. & qualit. præfic., dummodò clericalem habitum, & tonsuram deferens aut beneficium habeat, aut alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat, aut in seminario clericorum, vel in aliqua schola, vel universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores ordines suscipiendos, versetur, Concilio Tridentino sess. 23. cap. 6. de Reform., ita amittuntur à clericis universis, si fuerint à gradu suo sententia Episcopi dejec-

ti, seu degradati, non quidem verbali, sed reali degradatione, cap. 2. de pœnis in 6. Præterea amittuntur à clericis in minoribus ordinibus constitutis, quoties isti, utut tertio commoniti ab Episcopo suo, in habitu clericali minimè incedunt, cap. 25. & 45. de sent. excomm., aut quoties ita isti habitum clericalem dimittunt, ut perpetuò abjecisse, seu animum dimittendū Ecclesiasticam conditionem habere credantur, argumento capituli 12. de sent. excomm. in 6., cap. ult. de vita, & honest. cleric., ita tamen ut hac in specie iterum fori privilegio gaudeant, si & habitum clericalem iterum adsumant, & vitam clericalem iterum ineant, dummodò fraus absit, qualis præsumeretur in eo, qui clericalem vitam inire se potius iterum simulat, ut publicorum Magistratum jurisdictionem evadat, argumento capituli unici de obligatis ad ratiocinia. Ex jure quoque communi clerici conjugium contrahentes à privilegio fori cadebant, etiam si habitum & tonsuram clericalem retinuissent, cap. 7. & 9. de clericis conjugatis. Aliud visum fuit Bonifacio VIII. in cap. un. eod. tit. in 6. statuente, ut in personalibus judiciis sive civilibus, sive criminalibus adhuc gaudeant privilegio fori, dummodò & unicam, & virginem uxorem duxissent, dummodò etiam in habitu & in tonsura clericali incederent; atque hanc constitutionem confirmaverunt Tridentini Patres in dicto cap. 6. sess. 23. de Ref., eo tamen adjecto, ut non aliter conjugati iidem clerici eo privilegio uterentur, quam si ab Episcopo deputati alicujus Ecclesiæ servitio, ministeriove fuissent.

Ad rei hujus universæ coronidem nonnulla subicere jubat de intimo Ecclesiæ spiritu, cui morem gesserunt religiosi Principes in causis, quibus clericos decuit hoc Episcopalis fori privilegio gaudere. Distinguenda sunt criminalia à civilibus judiciis. In judiciis criminalibus non visum est decere, ut clerici pœnis publicis coercerentur; vel quòd,

si

si non atrocissima delicta essent, satis Episcopi consulissent ecclesiasticæ utilitati, modò censuris coercendo reos clericos, modò etiam ab officiis depouendo; vel quòd, si delicta essent gravissima, ita à clericali ordine dejecissent Episcopi clericos suos, ut puniendos Magistratui publico traderent, l. 12. Cod. Theodos. de Episc. & Cler., l. 8. 14. cod. de Episc. & Cler., l. 29. cod. de Episcop. audient., Nov. 83. principio §. 2., Nov. 123. cap. 8. 20. 21. §. 1., cap. 22. & 23., can. 5. 6. 21. 23. 43. & 44. caus. 11. quæst. 1., cap. 7. de crimine falsi, & alibi passim. In judiciis civilibus à foro publico abstinere clerici jussi sunt, quòd non deceret, aut occasione litium clericos ab Ecclesia abesse; proptereaque à divinis officiis vacare; quod item non deceret, & sine justissima causa controversiis obvolvi clericos, & jurgis sæcularis fori implicari, quorum animus esse mitissimus debet, & fidelibus laicis quasi mansuetudinis & æquabilitatis exemplar. Ubi autem apud Episcopum dirimendæ essent clericorum causæ, nihil oberat, quominus ecclesiasticis officiis perpetuò deservirent, & in Ecclesia unà cum Episcopo suo consisterent; item si causa inter clericos, & clericos esset dirimenda, facilè Episcopus prudenti arbitrio suo conciliabat animos, & controversias sine strepitu dirimebat: si laicus convenire clericum vellet, aditus Episcopus cognita causæ æquitate clericum commodius obstringebat; si versa vice à clerico conveniendus esset laicus, non primum permittebatur clerico laicum in foro publico convenire, quam Episcopus de bona clerici causa à clerico ipso certior factus esset, ne aliàs clericus temerè litigaret cum injuria clericalis nominis, atque existimationis. Huc pœnè universa collimabant vetera jura, quibus episcopale forum adstruitur. Obtinuerat ex constitutione Zenonis, ut Silentiarum non coram ordinariis Magistratibus, sed coram Magistris Officiorum causas age-

rent, ne à Sacro Palatio, cui quotidiana officio inserviebant, abstraherentur, l. 4. cod. de Silentariis. Cur non idipsum recipi decuit inter clericos, ut in Ecclesia ipsa judicem haberent constitutum, ne ab Ecclesia abscedere tenerentur? Id insinuare visus est Marcianus in l. 25. cod. de Episc. & cleric., item Leo, & Anthemius in l. 33. cod. eod., necnon Justinianus in Nov. 79. 83. 86., & 123. cap. 24., adde canonem 45. & 46. caus. 11. quæst. 1. Item arbitrio suo æquissimo facilem occasionem præbebant Episcopi, ut quam citissimè finirentur lites inter clericos, & clericos, & quam citissimè clericus apud se à laico actore conventus satisfaceret, ut nunquam temerè clericus ad laicum conveniendum in foro publico accederet. Erant istæ Apostolicæ Pauli institutiones, qui ad Corinthios scribens in epist. 1. cap. 6. ægrè patiebatur, etiam laicos fideles apud Æthnicos Magistratus in foro jurgari; optabat autem potius, ut controversiæ omnes quietè, & sine strepitu apud sanctos viros veluti electos arbitros finirentur, utut electi arbitri humiliores essent, & propemodum contemptibiles: atque hoc ipsum exemplum est, quod Carthaginenses Patres Africanis clericis proponebant in can. 43. caus. 11. quæst. 1. Marcianus Imperator in dicta l. 25. cod. de Episc. & cleric. statuit, Præfectum prætorio adeundum esse à laico clericum conveniente tum demum, cum eidem actori Episcopalis audientia non placuisset; quod ipsum voluit observandum Justinianus, cum pactum aliquod in negotio adjectum fuisset, l. 51. cod. eod., & l. penult. cod. de pactis. Arcadius, Honorius, & Theodosius in l. 7. & 8. cod. de Episcop. audient. eadem ratione universis facultatem fecerunt Episcopos quasi dirimendarum controversiarum arbitros eligendi, & Marcianus iterum in l. 13. cod. eod. tit. volentibus actoribus definivit. patere posse judicium Episcopi geminas acturi partes, & Sacerdotis, & Judicis.

Rur-

Rursus Justinianus in civilibus causis pati se professus est, si volentes coram Episcopo actor, & reus controversiam dirimendam exponant, l. 29. §. 4. cod. eod. tit. Similes constitutiones referuntur apud Innocentium III. in cap. 13. de judiciis, & apud Gregorium Magnum in can. 38. caus. 11. quæst. 1. Item Justinianus in Nov. 83. protraxit ad clericos, quod de Monachis, & Sanctimonialibus sanxerat in Nov. 79., eo adjecto, ut *ex non scripto* iudicium fieret, imò & acciperet *formam forsam etiam scriptam*, & *si hoc quoque partes voluerint, & poposcerint, rùm demùm verò coram civili iudice negotium terminaretur*, quoties decidi ab Episcopo, aut propter causæ naturam, aut propter gravem difficultatem minimè potuisset. De *amicabili conventu* Episcoporum, & iudicium mentio etiam fit in Nov. 86. cap. 2. Denique Justinianus idem in cap. 121. Novellæ 123. non primùm conveniendos voluit clericos, quemadmodum & Monachos, & Sanctimonialibus apud civilem iudicem, quam si Episcopus adiretur, quo iudicante loci iudex sententiam exequeretur, si utraque pars iudicatis adquiserit; aliàs, non adquiscente alterutra parte, ordinaria fieret pœnès iudicem publicum iudicii forma.

Neque verò canonum auctores aliter suam sententiam olim explicaverunt. Uti enim publicis pœnitentibus, qui in templo mērebant, suadebatur, ut quæ litigia habuissent, Episcoporum arbitrio dirimenda proponerent, ne fortè aliàs devotionem animi iurgiorum forensium occasione labefactarent, can. 34. caus. 11. quæst. 1., ita clericis universis idipsum facillè proponebant, proptereaquod clericorum vita mitis esse deberet, & ab omni contentione aliena. Non memoro canones 1. 3. 7. 8. 9. 10. 14. 18. 29. 30. 31. 32. 33. caus. 11. quæst. 1., sunt enim universi ex Mercatoris penudeptompti: neque memoro canonem 4. eadem causa, & quæstione, utpotè qui falso tributos fuerit Nicæno Concilio, & po-

tius referendus sit ad epistolam Julio Papæ adscriptam à Mercatore. Neque ad hanc rem pertinet canon 26. ibidem, in quo cum laudatur canon Nicæni Concilii, species eadem ponenda est, quam tractabat Nicænum Concilium in can. 73. caus. 11. quæst. 3., nimirum ut intelligatur, reservari iudicio Episcoporum causas illas, in quibus de excommunicatione ageretur. Memorabo potius Africana Concilia, quorum extant monumenta in dicta quæst. 1. can. 42., 43. & 44. Canon 42. sive Milevitani Concilii sit, sive veriùs Toletani, graviter monet Clericos, ne Conclericos suos ad iudices publicos trahant, sed coram Episcopo curent finiri litem. Idipsum canones 43. & 44. Carthaginensis Concilii statuerunt. Memorabo itidem canonem 46. ibidem, sive capitulum 1. de foro compet., quod est Concilii Calcedonensis, & quod adhuc clariùs, aut Bevergius in suis canonum Pandectis, aut Josephus Ægyptiacus in sua Paraphrasi Arabica expressit, ut ex eo eruatur, sublatam fuisse clericis quamcumque inter se iurgandi occasionem. Memorabo insuper canonem 17. & 47. ibidem, qui est Concilii Agathensis, dummodò in eo agnoscatur gravissimum Gratiani mendum, qui aliter canonem descripsit, quam in Concilio legeretur; uti liquet ex collatione Gratiani monumenti cum canone ipso Concilii. Ita scripserat Gratianus: *Clericum nullus præsumat apud secularem iudicem Episcopo non permittente pulsare; sed si pulsatus fuerit, non respondeat, nec proponat; nec audeat criminale negotium in iudicio seculari proponere.* Ita verò edixerant Agathenses Antistites: *Clericus ne quemquam præsumat apud secularem iudicem Episcopo non permittente pulsare: sed si pulsatus fuerit, respondeat, non proponat, nec audeat criminale negotium in iudicio seculari proponere &c.* Perspicuè item idipsum deducitur ex can. 6. ejusdem quæstionis Concilii Matrisconensis, & ex can. 2., seu ex cap. 2. de furo compet., quod est Concilii Parisiensis anni 615., confirmatum deinde

à Carolo Magno in Capitulari anni 769., siquidem & Carolus Magnus veterem Theodosii Imperatoris laudatam legem innovavit. can. 37., juncto can. 35. dicta caus. 11. quæst. 1. Ex Pontificibus Maximis laudare possum Gregorium Magnum in can. 39. 40. & 31. maximè sollicitum, ut Clerici, vel Clericos convenientes honorem Episcopo deferant. Consultò omitto canones 12. & 13. proptereaquod canones isti, licet Gelasii nomen inscriptum præferant, ab eruditissimis tamen à Gelasio abjudicentur. Possent tamen adduci canones 15. & 16. dummodò Pelagio non primo, sed secundo adscribantur, qui vixit post editas Justiniani Novellas, & eo tempore, quo de-

fensores bonorum Ecclesiasticorum Imperiali accedente auctoritate constituti fuerant ad tutanda bona ecclesiarum, quorum officium jampridem postulaverant Carthaginenses Antistites, can. 10. caus. 23. quæst. 3. Addere his omnibus possum, electo ab omnibus ex consensu Episcopali arbitrio, atque huic acquiescentibus colligantibus, sublatis fuisse omnes litium ambages, quibus appellationis longæ occasionem præbebant, l. 35. ff. de appellation., cap. 14. de sentent., & re iudic., & hoc est quod agebat Justinianus in Nov. 123. cap. 21., sententiam Episcopi abs iudice confirmatam, nulli amplius appellationi subesse.

CAPUT V.

De auctoritate Episcoporum in Monachos, aliosve Regulares.

Huc referendi sunt tit. 31. 35. & 36. libri 3.

Sive ad ea tempora respiciamus, quibus Monachi nullis Ecclesiasticis ordinibus plerumque initiabantur, quò pertinent canones 1. 2. 4. 5. 6. 8. 11. 19. caus. 16. quæst. 1., sive ad ea, quibus Monachi etiam Sacerdotio insigniri cœperunt, quò pertinent canones 3. 9. 21. 22. 23. 24. 26. 27. 28. 29. 30. & 31. ead. caus. & quæst., certum est, per plura sæcula eosdem Episcoporum, in quorum Diœcesibus degebant, jurisdictioni fuisse subiectos, can. 12. caus. 16. quæst. 1. can. 1. 2. 8. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 28. 29. caus. 18. quæst. 2., l. 40. Cod. de Episc. & Cler., l. 6. cod. de Episc. audient., Nov. 123. cap. 34. & 36. Et quidem ubi ad ecclesiasticos ordines, seu ad sacra ministeria promoti fuere Monachi, uti per Episcopos diœcesanos ordinabantur, ita in sacris ministeriis exequendis ab eisdem Diœcesanis pendebant, eodem jure, quo om-

nis sacrorum cura ad Episcopum unumquemque spectabat, can. 10. caus. 16. quæst. 7. can. 6. & 7. caus. 16. quæst. 2. Ubi verò Monachi ecclesiasticis ordinibus non initiarentur, eodem jure Episcopis & ipsi, & Monasteria suberant, quò priorum quorumcumque operum, & religiosarum personarum moderatio Episcoporum vigilantia commissa etiam ab antiquissimis sæculis deprehenditur, argumento legis 28. 35. 46. Cod. de Episc. & Cleric., Nov. 123. cap. 23., cap. 3. de religios. domib. Quamquam enim singulis Monasteriis præfecti Abbates essent, quorum officio commendaretur & Monachorum vita, & regimen Monasteriorum, ipsi tamen Episcopis obtemperabant, & rationem administrationis reddebant, dicta l. 40. cod. de Episc. & Cleric., eadem ferè ratione, qua in Cathedralibus Ecclesiis quum vita communis inter clericos institui cœpit, constituti fuerunt